

AASA CHRISTINE STOLTZ

DØMT UTEN DOM

Han var politiker og hadde en lederjobb på Hordaland teater, men så kom anklagen om grov korrupsjon. Han ble arrestert, plassert i glattcelle, siden i fengsel. Det skulle ta hele 18 måneder før saken ble henlagt. Dette er Jan Sverre Strays historie.

Jan Sverre Stray opplevde medie-dekningen som en stor tilleggs-belastning.

Det er Jan Sverre Stray (H) som er sikket i den grove korrupsjonssaken som etterforskes av politet. Han var tidligere administrerende direktør som står bak «Vennebyen». Et sponsorarrangement for den populære animasjonsserien er sentralt i etterforskningen. (Arkivfoto) Foto: BA

Politets teori: Brukte barneseri til å påvirke tomtesak

Det er bystyrepolitiker Jan Sverre Stray som er varetektsfengslet, sikket for grov korrupsjon, får BA opplyst fra flere uavhengige, sikre kilder.

Linn Gjerstad

Olav Sundvor

Rune Ulvik

...le trådene og bistå den korrupsjonssiktede Høyre-politikeren Jan Sverre Stray. Arkivfoto Foto: OLAV SUNDVOR

Stray-forsvarer: – Saken på en tynn suppe

Christian Elden kritisert hemmeligholdet av fengslingene i korrupsjonssaken. En ny forsvarer for den korrupsjonssiktede høyrepolitikeren Jan Sverre Stray.

...orlig og sjokkerende

...ystyrerepresentanten som er sikket for grov korrupsjon

- Penger skulle ha byttet he... å oppnå et vedtak

Slik fikk kommuneledelsen vite om korrupsjonsmistanken. Trond Olav Skrunes

GIKK TIL POLITIET: Byrådsleder Monica Mæland ble varslet om mulig korrupsjon i kommunen for tre-fire uker siden. ARKIVFOTO: KRIST

Han faller. Vektløs og omringet, som på dypt vann. Svøpt i et uendelig mørke. Et sløret blikk fra sår gråt flakker rundt i den kvelende cellen på søken etter en utvei fra dette helvetet. Hjernen føles med ett skremmende klartenkt, panikkangsten trer stille til siden og slukes av et ruvende hull. Han er bestemt.

«Jeg vil ikke leve lenger. Hvordan skal jeg ta mitt eget liv?»

Bergenspolitikeren og bystyrerepresentanten Jan Sverre Stray (61) ble i oktober 2013 siktet for grov korrupsjon, en siktelse med 10 års straffesamme. Han anklages for å ha mottatt 100 000 kroner fra to forretningsmenn for å påvirke kommunale beslutninger i en regulerings sak de to ønsket gjennomslag for.

I forkant av et show med barne-TV-serien «Vennebyen» høsten 2012 i regi av CreaCon, selskapet bak den populære animasjonsserien, hadde Stray hatt ansvaret for å hente inn sponsor midler. Politiet mente sponsorpengene i virkeligheten var bestikkelser for at politikeren hjalp forretningsmennene med å påvirke planarbeidet.

Saken fikk etter hvert store oppslag i mediene, med særlig hardt påtrykk i Bergen. Det var knyttet stor dramatik til saken og spekulasjonene var mange. De fleste av detaljene i media kom fra politiet selv, anklagene var sterke og ordbruken ofte stigmatiserende.

Det skulle ta påtalemyndighetene 18 måneder å henlegge saken mot fritidspolitikeren Stray på grunn av bevisets stilling.

Det var rikelig med tid til å knekke en mann. Personlig, politisk og karrieremessig.

En villkårlig dag før 4. oktober 2013: *Stray trasker over Torgallmenningen i hjertet av Bergen. Han hilser på kjente og ukjente, stopper gjerne for å slå av en prat. Etter mange års virke i byen og som en godt likt fritidspolitiker, har han bygget et stort nettverk. Han er på mange måter et sosialt dyr, en gladgutt som har bygget mye av sin karriere på en bakgrunn innen sang og musikk. En entertainer. En som popper opp i ulike sammenhenger med det for øye å få noen til å le og få frem det beste i folk.*

Nåtid: *Fremdeles unngår han steder der mennesker han ikke ønsker å treffe ferdes. Mennesker*

som sviktet når det gjaldt. Hodet holder han fremdeles høyt, men de siste to årene har satt dype spor i en tidligere bekymringsløs sjel. Han tror ikke like godt om mennesker lenger. Han er varsom, forsiktig, paranoid.

Fredag 4. oktober 2013: Stray har landet drømmejobben som leder for Hordaland Teater. Dette er den perfekte plassen for entreprenøren i ham. På siden blomstrer hans lille bedrift. Foredragene om motivasjon, arbeidsglede og humor på arbeidsplassen er svært etterspurte. Denne dagen jobber Stray med en spennende prosess om å flytte teateret fra utkanten av byen og inn til sentrum.

Klokken 11.00 sitter han i et møte hos Byantikvaren da telefonen plinger. Stemmen i telefonen presenterer seg som politibetjent Ørjan Hjortland ved økoavsnittet ved Hordaland Politikammer. Han sier at Stray må komme ned på politistasjonen til et avhør.

- Jeg kjenner med ett på en kvalmende følelse - en følelse av frykt og usikkerhet, forteller Stray. Han husker han spurte betjenten om det kunne være en misforståelse. Nei, svarte Hjortland.

- Du må stille på mitt kontor kl. 13.00, fortsatte politibetjenten.

- Hva handler denne saken om?, ønsket Stray å vite.

- Du er siktet for grov korrupsjon

...

- Grov korrupsjon? Det var helt vilt. Jeg tenkte at dette måtte være en misforståelse, sier Stray.

Samme dag, på en annen kant av byen: Politiet stiller mannsterke i lokalene til CreaCon i Åsane. De omringer bygget og betjenter står ved alle utganger, som om de forventer at noen skal stikke av. Lokalet blir ransaket.

Carl Christian Hamre, skaper av «Vennebyen», leder for bedriften på den tiden og Strays sjef og svingersønn, var til stede under ransakelsen og beskriver det hele som absurd. Hamre er selv politimann med 15 års erfaring, og la uniformen på hyllen noen måneder tidligere for å jobbe med «Vennebyen» på fulltid.

- Jeg sa til etterforskningslederen at det er jeg som er leder for bedriften, og at jeg derfor gjerne ville forklare meg og oppklare en eventuell misforståelse, sier Hamre.

Etterforskningsleder Frode Karlsen beroliger Hamre med å si at politiet kun skal sjekke opp i noen detaljer for å oppklare en sak og at han selv sagt skal få forklare seg så snart som mulig.

Samtidig, hjemme hos Strays kone: Politiet tropper opp på dørstokken med en ransakelses-

«Jeg vil ikke leve lenger. Hvordan skal jeg ta mitt eget liv?»

JAN SVERRE STRAY

Jan Sverre Strays liv tok en dramatisk vending da han ble siktet for grov korrupsjon. Saken ble etter 18 måneder henlagt etter bevisets stilling.

«Det skulle ta påtalemyndighetene 18 måneder å henlegge saken på grunn av bevisets stilling. Det var rikelig med tid til å knekke en mann. Personlig, politisk og karrieremessig.»

ordre. De snuser gjennom huset og tar med seg det de finner av datamaskiner og annet utstyr. Hans kjærlighet gjennom 38 år er redd og alene.

I avhøret av Stray starter politibetjenten med å påpeke at han kan få en strafferabatt på 35 prosent dersom han innrømmer skyld. Jan Sverre Stray synes det hele er absurd - å få tilbud om rabatterte fengselsstraff før han i det hele tatt begriper hvorfor han befinner seg i dette rommet, hva han har gjort, hvor denne galskapen stammer fra.

Avhøret varer i åtte timer. Lange, uforståelige timer fylt med flere merkelige spørsmål enn oppklarende svar.

- De var ikke aggressive i tonen, heller avventende. Det var mye hemmelighetskremmeri, forklarer Stray.

Mot slutten av avhøret sirkler betjenten seg inn på kjernen i mysteriet. At saken skal dreie seg om hans politiske engasjement for et selskap i Åsane og hans rolle som sponsorsjef for «Vennebyen»-arrangementet i regi av familieselskapet CreaCon Production, hvor han har en liten eierandel.

Detaljer om hvem som har angitt ham, får han ikke før to uker senere. Det hele startet med en kommentar fra en av de siktede forretningsmennene i en opphetet diskusjon med daværende varaordfører Tor Woldseth (FrP). Forretningsmannen skal her ha sagt at han til og med hadde betalt en politiker 100 000 kroner for å få orden på reguleringen av tomten.

Klokken ni om kvelden trør en sliten fot inn over dørstokken hos familien Stray. Han forsøker å trampe av seg den kvalmende følelsen. Konen, deres to døtre og en svigersønn møter Jan Sverre Stray, spørrende i blikket og rystet etter at politiet har blåst innom, rotet og ransaket, snust og sniffet i deres trygge hjem med en blodhunds målbevissthet.

Strays ektefelle føler seg dypt krenket. Følelsen av å bli behandlet som en samfunnsfiende, en kriminell med skumle hensikter om å skjule noe ulovlig for myndighetene, kommer til å forfølge henne.

Den påfølgende helgen er travel med allerede planlagte begivenheter. Til tross for en gnagende uro deltar Stray etter beste evne på et arrangement for Frimurerlosjen hvor han synger sammen med koret «De glade gutter». Søndag deltar han på et arrangement i Grieghallen der hans gode venn Rune Larsen skal motta Kongens fortjeneste-medalje. Her treffer han bystyrerepresentant for FrP, Gunnar Bakke, og daværende ordfører Trude Drevland. Stray føler de begge oppfører seg avvisende mot ham. Han sier at det i etterkant fremstod som om de allerede visste at det var ham saken dreide seg om. Drevland har uttalt at hun ikke hadde kjennskap til hvem saken dreide seg om før offentligheten ble informert.

Mandag morgen møter Stray på politistasjonen for å undertegne avhøret sammen med sin advokat Rolv Knudsen. Tiden drar ut med nye spørsmål, avbrutt av at politibetjenten stadig går ut av avhørsrommet for å konferere med en kollega.

Stray opplever at tonen i rommet skifter. Den blir skjerpene, strengere.

- Vi er dessverre nødt til å anholde deg, sier politibetjenten.

- Hva?

- Vi må arrestere deg.

- For hva da?

Politiet tror ikke på Stray. De sier de må undersøke saken nærmere, og at det er fare for bevisforspillelse. Stray synes dette høres merkelig ut med tanke på at han allerede har tilbragt helgen hjemme og kunne fjernet bevis om det var noe å fjerne.

Stray blir fratatt telefonen uten mulighet for å ringe sin kone for å fortelle hva som er i ferd med å skje.

- Jeg kjenner meg krenket, ydmyket og trakassert, og jeg skjønner fortsatt ikke hvorfor. Hele min verdighet, alt jeg er glad i forsvinner der og da. Jeg opplever å bli ført til skafottet for avretting, sier Stray.

Stray ser på seg selv som et anstendig menneske, sannferdig og rettskaffen. Han er utdannet pedagog og startet karrieren som adjunkt, lærer med spesialfag innenfor musikk og kristendom. Siden har han besittet roller som personalsjef på Ikea, rektor, bedriftsrådgiver, hotellsjef og ulike sjefsstillinger i CreaCon. Han begynte sin politiske karriere i 2003, og ble valgt inn i bystyret i 2007. Hans engasjement i KFUK-KFUM, en kristen barne- og ungdomsorganisasjon, tiden som dirigent for Bergen Ten Sing og arbeid med andre typer kor, har stått hans hjerte nær.

Stray er diabetiker, har høyt blodtrykk og lider av klaustrofobi. Etter det han kaller en useriøs

Jan Sverre Stray var Høyre-politiker og hadde en lederjobb ved Hordaland Teater, og var også kjent som underholder og foredragsholder. FOTO:PRIVAT

Jan Sverre Stray er kjent som humorist og likte å underholde. Her under en opptreden som en av sine rollefigurer. FOTO:PRIVAT

«Jeg tenkte at dette måtte være en misforståelse.»

JAN SVERRE STRAY

helsesjekk på legevakten, blir han kjørt tilbake til politistasjonen og ført ned i kjelleren på politihuset, hvor han blir strippet for de fleste eiendeler. Han får beholde klokken, brillene og - kanskje merkelig nok - beltet. Så venter glattcellen.

Kjelleren på Bergen politistasjon er intet ønsket oppholdssted. Veggene er gule. Dørene inn til cellene er tykke og ferskenfargede, noen vil kanskje kalle dem dus rosa. En del av dørene har en liten, lukket luke uten vindu, andre har streker som gir et smalt utsyn. I en av cellene ser jeg et glimt av en fange som sitter og stirrer på noe jeg ikke kan se. Cellene har ingen vinduer, intet dørhåndtak og er enda mindre enn man kanskje forestiller seg. En enslig polstret plastmadrass ligger rett på gulvet eller på en liten forhøyning av mur. Eneste lyskilde er et lysrør i taket. Noen av cellene har et toalett, andre ikke. I en av cellene har en kunstner malt et bilde av noen løpende hester på veggen. De fleste cellene har nakne, gule vegger. Grått betonggulv med varme i. Jeg får en klam følelse idet døren lukkes bak meg i et kort øyeblikk.

I motsetning til de fleste andre som befinner seg i denne cellen, vet jeg at om kort tid skal jeg gå ut i frisk luft igjen, fri.

- Det er et uhyggelig rom å se inn i, et umenneskelig rom å være i. Jeg kjente på følelsen av å bli kvalt, forteller Stray.

Han ber om å få ha luken i døren åpen, slik at han har en liten følelse av å være en del av et større rom. Politibetjenten respekterer hans bønn og åpner luken. Så lukkes døren.

Lyden av låsen borer i ham. Denne lyden kommer til å forfølge Stray fram til i dag, kanskje resten av livet.

- For en skam at Norge, som skal være det beste landet å bo i, har noe slik som dette. Er du ved dine fulle fem, er dette terror på høyeste plan. Mental terror for å knekke et menneske fullstendig, sier Stray.

Sønnen kommer og går, flyktig, glimtvis.

Kroppen er urolig og pusten anspent. Han vekkes stadig av banking og hyl uten å høre hvilke lidelser som roper. På veggen ser han små merker av blod

og lurer på hva slags helvete det er han befinner seg i, kun 50 meter fra Bystyrets sal, hvor han har jobbet i 6 år i et forsøk på å gjøre byen bedre.

Aldri har han visst hva som befinner seg i kjelleren på politihuset. Han skjemmes over sin uvitenhet.

- Jeg skjønner fort at dette stedet ikke bare er en oppbevaring av en mistenkt for å hindre denne i å rømme landet, gjenta en lignende handling eller ødelegge bevis, men vel så mye et sted for mørning og det å knekke et menneske psykisk, sier han.

På jobben får konen til Stray en telefon med beskjed om at han nok må holdes på politistasjonen natten over. Sammen med beskjeden, som utelot en forklaring, kommer en forespørsel om å kjøre ned et klesskift samt toalettsaker til sin mann før klokken. 17. Hun kaster seg i bilen for å rekke det.

Bagen med tannbørsten og rene klær får han først noen dager senere.

Morgenen etter starter brått. En politibetjent overleverer et skriv med ordre om å stille til fengslingsmøte senere samme dag. Timene er lange, kun avbrutt av en seanse med å registrere fingeravtrykk og ta bilder. Dette er vondt for Stray. Han vet at han nå vil flyte rundt i arkivet.

Turen til Tinghuset med to unge politibetjenter blir en overraskende og annerledes opplevelse.

Fakta om Stray-saken:

- 7. oktober 2013: Jan Sverre Stray blir siktet for grov korrupsjon sammen med to forretningsmenn fra Åsane, hvorav en av dem er Arvid Toppe, som har stått frem i media. Ingen av dem erkjenner straffeskyld.
- Stray tilbragte tiden fra 7. til 29. oktober i isolasjon i fengsel
- Saken ble henlagt etter bevisets stilling 27. mars 2015
- En av de siktede forretningsmennene skal i en opphetet diskusjon med varaordfører Tor Woldseth (Frp) ha fortalt at han hadde betalt penger til en politiker for å få orden på reguleringen av en tomt.
- Politiet mente at pengeoverføringen ikke var sponing av et arrangement, slik Stray har forklart at det var, men et forsøk på å påvirke planarbeidet i en reguleringssak. De to forretningsmennene hadde i flere år kjempet for omregulering av en tomt i Åsane.

Han føler at de ser ham som et menneske. De utfører sin jobb profesjonelt og skånsomt, småprater om livet som tydeligvis plystrer videre for alle andre enn ham selv.

- Det slår meg at politiet er så mangt, og at det er urimelig å skjære alle over en kam og dømme alle politiansatte, sier han.

Ingen av Strays to advokater kan stille. En tredje advokat oppnevnes og får 20 minutter til å sette seg inn i saken.

Aktor er Liv Marit Karlsen. Hun fremlegger saken om en person som Stray tenker at han ikke kjenner igjen. Han opplever at hun ønsker å sperre ham inne.

Med 30 timer på glattcellen uten skikkelig søvn bak seg, med kun noen brødsiver i magen og i samme bekledning som han ble bragt inn i, forsøker Stray så godt han kan å fremlegge saken sin. Han presiserer i sterke ordelag at politiet er i ferd med å gjøre en alvorlig feil. Han understreker ordet «justismord».

Han forteller at Karlsen repliserer med en kommentar som han der og da opplever som både ubegripelig og sårende: - Stray, du må forstå at her gjør vi ingen forskjell på Jørgen Hattemaker og Kong Salomo.

- Jeg kjenner meg ikke igjen i noen av beskrivelsene. Jeg opplever rettsmøtet som en ren farse - en overkjøring, satt i regi av politiet, forteller Stray.

Påtale ber retten gi Stray en kjennelse på fengsel i fire uker i varetekt, derav to uker i full isolasjon, og de neste to ukene med brev og besøksforbud - med mulighet for forlengelse.

- Jeg hadde mistet tillit til hele systemet på dette tidspunktet. For meg fremstod fengslingsmøtet som en ren formalitet. Dommeren virket totalt uinteressert i å høre på meg, og det virket som om hun hadde bestemt seg på forhånd, sier Stray.

På vei ut forbereder Stray seg på nysgjerrige fotografer og sultne journalister, men ikke et menneske er å se.

Det viser seg at fengslingsmøtet ikke er registrert i berammingslistene, noe som er i strid med reglene. Politiet bad tingretten om å «holde saken unna media», men nekter for å ha nevnt noe om listene. Det hele blåses opp i media. Tingretten beklager det hele en tid senere og skylder på menneskelig svikt.

Etter fengslingsmøtet kjøres Stray til Bergen Kretsfengsel i påvente av en kjennelse om en eventuell varetektsønsing.

En forknytt familie venter på lyd fra sin kjære. Konen, som var i den tro at Stray skulle komme

hjem i løpet av dagen, forlater knapt sofaen. Spiser hun? Hun må jo ha gjort det. Hun gnager på en følelse av at han har hoppet på sjøen, gjort slutt på livet. Skal hun melde ham savnet? Først klokken 22.45 om kvelden ringer advokaten med en kort beskjed: - Stray blir fengslet. Han har det etter forholdene bra.

Advokaten kan ikke si noe om hvorfor Stray må i fengsel. - Da havner jeg selv der, er beskjeden.

Familien er i sjokk. Konen er rystet. Det hele oppleves som et komplott og et mareritt.

Jan Sverre Stray løfter blikket opp mot de høye murene idet politibilen siger gjennom porten til Bergen fengsel. Dørene smelles igjen bak ham.

For bare seks måneder siden var Stray på befaring akkurat her. «Ikke verst», tenkte han da. Enerom, TV på rommet og lyse farger. Nå fremstår det hele betraktelig annerledes.

Igjen møter han hyggelige betjenter som ser mennesket Jan Sverre. Varmen deres rører. Samtidig ser han at dette er et lite, avlukket samfunn med 250 skjebner og historier, en bråkete forsamling med talløse vonde styggedommer på ryggen.

Celle A 1108 i avdeling Vest i en av fengselets tyngste avdelinger står klar til besøk. Et lite vindu som kan skyves på gløtt er eneste naturlige lyskilde. Det sniker seg inn en pirrende smak av frisk luft. Eimen av klor som kiler ham i nesen evner ikke å fjerne stanken av gammel røyk, skitten i gulvsprekkene eller støvet rundt lufteanlegget. Et durende kjøleskap er den eneste stemmen i det åtte kvadratmeter lille rommet.

Varsomt lukkes døren bak ham med et klikk. Han føler på gapet mellom menneskesynet hos fengselsledelsen og politiarresten. «Kriminalomsorg» står det på de hvite uniformene de bærer her, og Stray skal etter hvert få se hvordan de bekler mange ulike roller for de innsatte: psykologer, sykepleiere, vektere, servicemennesker, samtalepartnere.

- Men idet fengselsdøren lukkes og låses bak meg, skjønner jeg at dette er alvor. Hvor lenge skal jeg sitte her? Fire uker? Åtte uker?

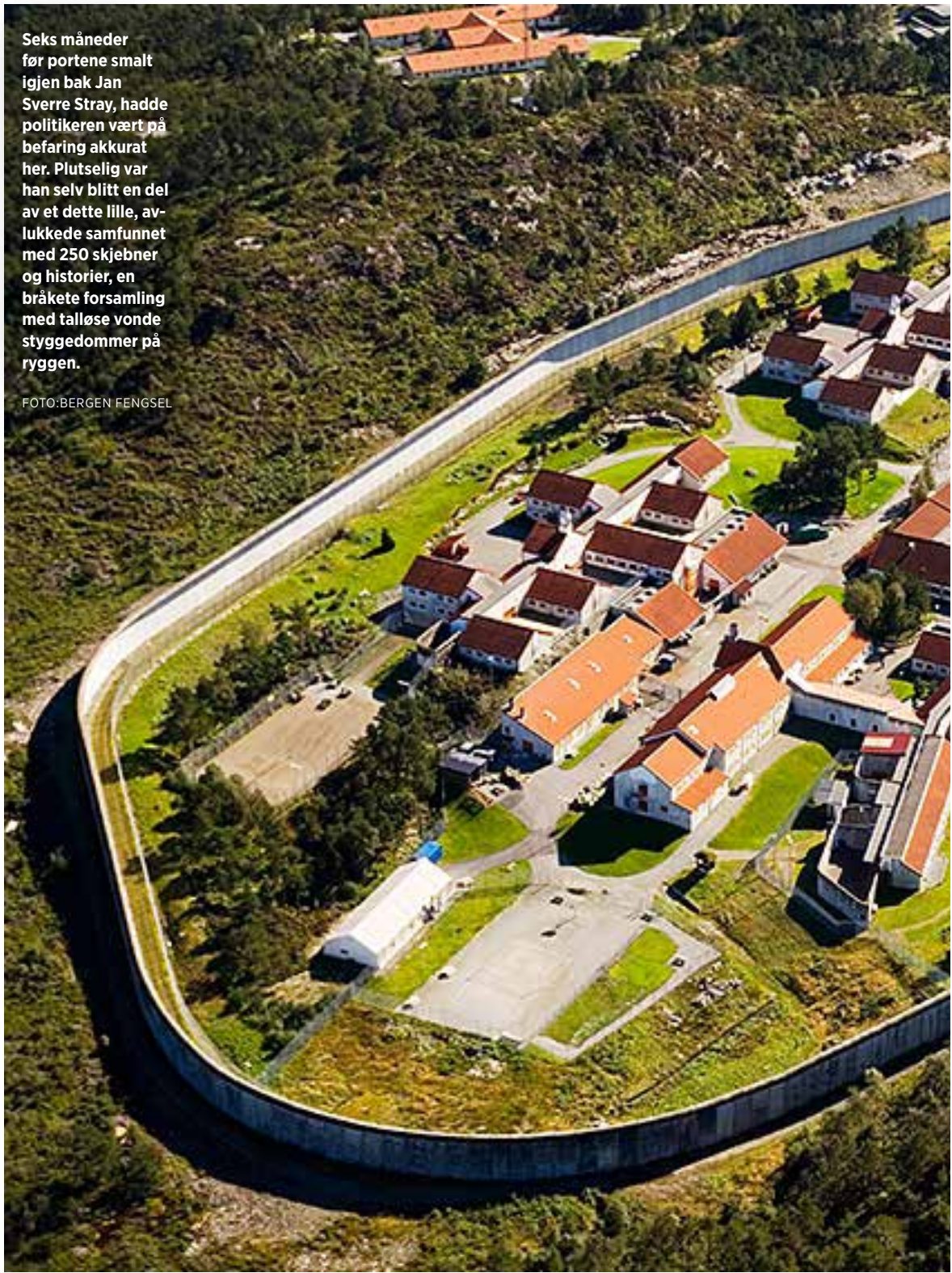
Tom og utmattet legger han seg ned på sengen. Bedrøvelsen knytter neven mens gråten bølger opp i ham, sår og dyp. Lydløs og øredøvende.

De ser på hverandre i taushet, spørrende i blikket. Med varme og medlidenhet omfavner han den innsatte, holder ham i sterke armer. Tårene taler.

Fengselspresten er en gammel kjenning av Stray. Som religiøs mann og tidligere soknerådsleder i Åsane menighet var Stray en gang med på å ansette ham som menighetsprest.

Seks måneder før portene smalt igjen bak Jan Sverre Stray, hadde politikeren vært på befaringsakkurat her. Plutselig var han selv blitt en del av et dette lille, avlukkede samfunnet med 250 skjebner og historier, en bråkete forsamling med talløse vonde styggedommer på ryggen.

FOTO:BERGEN FENGSEL

Dørene inn til cellene er tykke og ferskenfargede, noen vil kanskje kalle dem dus rosa.

Gråten kveler ordene som vil ut og de mange tusen spørsmålene skyves vekk av tausheten. Presten tilbyr et etterlengt pusterom, menneskelig varme og en lyttende stemme på prestekontoret. Helende kaffe og fløyelsmyk konfekt.

- Aldri før har jeg kjent på en større takknemlighet og glede over å være en del av kirken. Og aldri har kirken stått meg så nær og vært en så viktig del av meg som i denne stund.

Stray får bli i kapellet etter at presten må videre. Han setter seg ved pianoet og synger en kjær sang av Bjørn Eidsvåg som får en helt annen mening i fangenskap og fandskap enn den hadde i frihet.

*Du har eit liv som er verd å leva
same kor mørkt det ser ut.*

*- ein kamp som er verd å streva.
ein kamp du vil vinna til slutt.*

To dager etter fengslingsmøtet mottar han beskjednen om at det er her han skal tilbringe de neste ukene, to av dem i total isolasjon.

Strays advokat påklager tingrettens avgjørelse om varetektsfengsling. Kjennelsen fra lagmannsretten, grunnlaget som han ble varetektsfengslet på, inneholder mange detaljer og fakta som ifølge Hamre ble tilbakevist da han fikk komme til avhør. Feil eller misforståelser som med andre ord, ifølge Hamre, kunne vært oppklart på et langt tidligere tidspunkt.

23 timer i døgnet tilbringes på cellen. Den siste timen vandrer han hvileløst på en opptråkket betongsti i det som kalles luftgården, merket av de mange retningsløse skrittene før ham, tynget av spor fra ukjente skjebner. Luftgården er omringet av ti meter høye, grå murer. Stray føler seg som et dyr i bur. Angsten rir kroppen hans i bølger. Mens gråt og søvnløse netter erstattes av dop som gir en kortvarig hvile til en sliten sjel, er hverdagens trøstesløse og lange. Det er intet sted å rømme, heller ikke fra tankene.

Stillheten har aldri talt høyere.

Lørdag 12. oktober smeller det. Dette skal bli dagen da han går inn i det mørkeste rommet et menneske kan være i.

Smurt over førstesiden i Bergens Tidende og

Bergensavisen møter han sitt eget speilbilde. Han registrerer ordene «grov korrupsjon», men resten av anklagene er utenfor hans fatteevne. Hvem er denne mannen de skriver om? Nyheten følges opp av flere av landets aviser og TV-kanaler, og da NRK og TV2 slår det opp på kveldsnyhetene, hvor de ifølge Stray sterkt insinuerer skyld, føler han forhåndsdommen med en overveldende styrke.

- Varetekt er ingen dom. Problemet er at du likevel er forhåndsdomt, sier Stray.

Opplevelsen av å bli forhåndsdomt, dømt uten dom, slår ham i bakken med brutal kraft.

Som et barn kryper han sammen på celle-gulvet, som for å skjerme seg mot slagene mens gråten velter ut fra et blodig indre ute av kontroll, angsten tar grep, det kjennes som om han skal svime av, pusten makter ikke bære ham, hjertet dunderer, det føles som om livet suges ut, at hjertet ikke skal tåle mer, briste, knuse under påkjenningen. Gi opp. Brått slutte. Å slå.

Han makter etter hvert å slite den tunge, ferdige kroppen opp på madrassen. En dirrende puls slår 200 slag i minuttet.

Angsten demper seg og tomheten gaper over ham. Hjernen føles med ett skremmende klar-tenkt, panikken legger seg stille og erstattes av et enormt hull, som om han faller ned i en brønn, omslynget av et uendelig mørke.

Han gjør opp en brutal status. Han er helt bestemt:

«Mitt liv er ødelagt for alltid. Jeg vil ikke leve lenger.»

Blikket flakker, han evaluerer sine omgivelser, leter etter måter å ta livet sitt på.

- Da skjer det, sier Stray.

Han forteller at han opplever det som et slag i magen som hindrer ham i å falle videre inn i mørket. Et mentalt grep. Troen hans kommer til unnsetning.

- En stemme høy og klar sier til meg i mitt indre. *«Jan Sverre, frykt ikke. Vær ikke redd, for se, jeg er med deg alle dager.»* Så fylles hele kroppen med ro og en fred jeg aldri før har opplevd, forteller Stray.

Fra dette øyeblikket endrer hele denne saken seg for ham. Han føler seg ikke lenger forlatt. Han finner kampviljen.

Også denne dagen skal solen gå ned.

Utenfor murene utspiller det seg et eget drama. Strays overordnede og svigersønn, Carl Christian Hamre, har fra første stund insistert på å få forklare seg for politiet. Han kjenner etterforskningsleder Frode Karlsen, som også er leder for økonomiavsnittet ved Hordaland politidistrikt, personlig fra politihøyskolen, og i flere samtaler påpeker han at som Strays sjef har han ansva-

Det var tungt å sitte i fengsel. På et tidspunkt var det så tungt at Stray tenkte at han ikke ville leve mer. Først etter 18 måneder ble saken henlagt etter bevisets stilling.

ILLUSTRASJONSFOTO:
BERGEN FENGSEL

ret dersom en feil er blitt begått, og at han har informasjon som han mener vil belyse og bidra til å oppklare saken.

- Slik jeg opplevde det hadde de ikke kalt inn viktige vitner, som blant andre meg selv til avhør, men de brukte mye tid og ressurser på en del andre ansatte i selskapet som ikke hadde samme oversikten som jeg hadde. Dette var blitt en høyprofilert, viktig sak. Hvorfor ville de ikke at jeg skulle inn til avhør? Fryktet de at saken de selv hadde blåst ut av sine opprinnelige proporsjoner ville smuldre bort? spør Hamre.

Media har detaljer om saken fra politiet. Hamre mener dette er med på å bygge opp om spekulasjonene og forhåndsdommen av Stray.

- Mens de sa til meg at de bare måtte få klarlagt situasjonen og at jeg skulle få forklare meg, opplevde jeg det motsatte. Politiet gav informasjon til media og gjorde hentydninger om hva som hadde skjedd. De brukte blant annet formuleringer som «store beløp har skiftet hender». Dette høres for meg ut som at penger er levert under bordet i en konvolutt, ikke at en faktura er sendt fra et selskap til et annet og at politiet har spørsmål knyttet til denne.

Strays gode venn Rune Larsen skriver et innlegg i Bergens Tidende hvor han går til angrep på pressens dekning av saken. Familie og venner føler at media taler politiets sak. Stray og familien ønsker selv ikke å uttale seg i media til tross for mange henvendelser.

Etter hvert som mediepresset øker, kommer familien Stray fram til at de ønsker en advokat med mer medieerfaring enn det Strays forsvarer har. De kommer i kontakt med den profilerte forsvareren Jon Christian Elden, som sier ja til å ta over saken. Etter å ha fått opplest et brev som kommer direkte fra familien, får Jan Sverre Stray greie på hvordan det er der ute i den virkelige verden. Han sier ja til å skifte advokat.

Etter to uker i fullstendig isolasjon får den erfarne politikeren henge med de andre fangene i luftgården. Mennesker fra alle samfunnslag og situasjoner, med like mange personligheter.

Han forventer at han vil føle seg som en målskive, men her er han en kjendis. Han blir respektert.

- Det var litt sånn «Halaien, é det byrådslederen?» Haha, jeg var oppgradert til byrådsleder, ler Stray.

En dag hvisker en tyrker ham i øret, på gebrokkent engelsk: - Stray, I have read about your case. Nothing to worry about, but if you have trouble inside the prison, come to me.

Stray takker pent for tilbudet, selv om han vet

at det nok ikke blir en realitet.

Kommentarer som disse gir ham likevel håp om at ikke alt håp er ute. Han begynner også å se at murene ikke bare er til for å holde uønskede mennesker innelåst. Etter hvert føles det som om murene også beskytter ham, som er på sitt mest sårbare, fra verden utenfor.

En mann er styrket i sin gudstro etter mange prøvelser og hendelsen på cellen. Den kalde angsten er snudd til varmt håp.

- Jeg klarte å snu den mentale retningen fra det destruktive til å se at her er kanskje et liv.

Han sier han ikke klandrer Gud for noe, at det er flere krefter ute og går. Fandenskapen har han sett nok av.

- Men flere rop om hjelp har det blitt, legger han til.

Stray har alltid kjempet for de kristne verdiene. Han mener troen har vært en drivkraft for ham til å ville noe godt. Han er opptatt av at mennesker skal spille hverandre gode, løfte blikket og ikke være så selvpoptatte.

I Åsane utenfor Bergen sitter Hamre på altanen i sitt hjem. Etterforskningsleder Frode Karlsen er i den andre enden av telefonlinjen. Hamre poengterer at han er et viktig vitne, og krever å få komme inn til et avhør. Hamre viser til at Frode Karlsen har sagt at han skal ivareta alles rettigheter, og at han skal kalle Hamre inn til avhør.

Hamre spør hva det er som skjer, og minner Karlsen om at det er hans jobb å belyse alle sider av saken. Ifølge Hamre svarer etterforskningslederen at de vet hva Hamre skal si, og at det ikke har noe å si for saken.

Frem til dette tidspunktet har Hamre og familien valgt å ikke kommentere saken i media. Nå er Hamres vurdering at saken og dens manglende etterforskning er en fare for rettsikkerheten til Stray.

Mot slutten av en vel halvtimes samtale formidler derfor Hamre så klart han bare kan:

- Jeg har skrevet et par sider om saken, dette er min forklaring. I morgen klokken 0900 kommer jeg til å levere det til flere medier. Jeg sitter på viktig informasjon. Du har frist til klokken 0900 på å komme tilbake til meg. Etter dette kan dere lese min forklaring i media. Jeg var daglig leder i bedriften og Stray rapporterer til meg. Så kan vi se hva media synes om at dere har holdt meg utenfor.

Klokken 0840 neste dag ringer telefonen. Hamre blir kalt inn til et avhør umiddelbart.

- Det måtte trusler om media til for å komme inn til avhør, sier Hamre.

På politihuset blir Hamre møtt av Frode

En av Norges mest kjente advokater, John Cristian Elden, ble hentet inn i saken underveis og ble Strays nye forsvarer. FOTO:ALLEY, NED / NTB SCANPIX

Bergensordfører Trude Drevland, ved kortenden av bordet, orienterte gruppelederne bystyret og pressen om Stray-saken. T.v: varaordfører Tor A. Woldseth (Frp) FOTO:TOR ERIK H. MATHIESEN - NTB SCANPIX

Karlsen. Tonen er grei og vennlig. Etterforskningslederen gjentar at politiet vet hva han skal si, at ingenting kommer til å endre deres oppfatning av saken og at Stray kommer til å bli sittende ut varetektsperioden. Stray sitter i varetekt på tredje uken av fire dømte. Hamre forteller at han sier følgende til Karlsen:

- Her kommer jeg inn som et vitne og dere har allerede dannet dere en oppfatning om hva jeg skal si, konsekvensen av hva jeg skal si? Dere har bestemt dere på forhånd. Er det dette som er å ta imot et avhør? forteller Hamre.

- Er dette å ivareta rettssikkerheten til en siktet?

Under avhøret er Hamre, som selv har sittet på andre siden av bordet, svært påpasselig at det han sier blir riktig gjenfortalt. I rommet sitter han selv, en etterforsker og en politirevisor. Han ber jevnlig om å få lest opp det de skriver, og tar dem flere ganger i å gjenfortelle det han sier uriktig.

- Dere må skrive det jeg sier. Hvorfor endrer dere meningen min?, spør han.

Etter avhøret setter Hamre seg i bilen med kurs mot Åsane. Før han har nådd hjemmet sitt, får han en melding:

Stray vil bli løslatt fra varetekt.

Hamre mener politiet misbrukte makten sin.

- Jeg registrerer at de har neglisjert meg og mitt ønske om å få stille til et avhør for å bidra til å belyse saken i tre uker og rett etter mitt avhør blir Stray løslatt, påpeker Hamre.

- De gjorde ikke jobben sin for å belyse begge siden av saken og de forhåndsdomte impliserte personer. En ting er hva de gjør internt, men de gjorde det utad, og det er ikke veldig profesjonelt. De ødela livet hans. Han mistet jobben, alle foredragene sine, nettverket sitt.

Hamre sier at han er opptatt av at politiet skal være varsom med makten de besitter.

- Snakk forsiktig om saker. Fordi det kommer fra deg som politi, så blir det en sannhet, sier han.

18 måneder senere, 27. mars 2015 dirrer telefonen til Stray. Det er en journalist fra Bergensavisen som gratulerer. Stray er forvirret og kan ikke huske noen merkedag. Journalisten forteller ham at korrupsjonssaken mot ham er henlagt. - Ikke spøk med noe slikt, det er for alvorlig, svarer Stray.

Gleden er overveldende idet han forstår at det er sant.

- Det var en ubegripelig følelse. Det var en jubeluke, sier han.

Den tidligere politikeren og konen fikk enorm støtte fra venner og familie, men også fra ukjente i tiden han satt i varetekt, i ventetiden etterpå og etter at saken ble henlagt. Venner kom med mat

på døren da det stod på som verst.

Telefoner, meldinger og støtteerklæringer i tusenvis hjalp til med å holde dem oppe, gi dem troen på livet.

Frode Karlsen, etterforskningsleder i saken og leder for økoavsnittet hos politiet i Bergen, har jobbet med korrupsjonsspørsmål i snart ti år. Han sier det er spesielt alvorlig når korrupsjon forekommer hos mennesker med posisjoner som er viktige for verdiene og normene demokratiet bygger på, som politikere.

- Kan en del saker springe ut fra naivitet eller uvitenhet om regelverket?

- Jeg tror de aller fleste er bevisst det de gjør og hvordan de handler. Å skylde på at «jeg tenkte meg ikke om» ti år etter at de nye korrupsjonsbestemmelsene kom i den form de i dag er, synes jeg blir litt for enkelt, sier Karlsen.

Han sier korrupsjonssporteføljen er langt større i dag enn den var den gang han gikk inn i dette arbeidet.

- Om det er fordi vi i politiet er blitt flinkere og har et større fokus på å avdekke, eller om det forekommer i større grad, er vanskelig å si. Men politiet har kanskje et større fokus på korrupsjonsbestemmelsene nå enn tidligere.

Tidlig i Stray-saken kommenterte Karlsen i media at det var viktig å huske på at den siktede kunne være uskyldig.

- I den fasen vi er nå, er det ingen som fordeler skyld. Det er også viktig å tenke på dem som er rundt de siktede, og ikke forhåndsdomme, sa han i Bergens Tidende 12. oktober i 2013.

Karlsen sier han ikke kan kommentere saken til Stray spesifikt, da han er bundet av taushetsplikt, og presiserer at han uttaler seg på generelt grunnlag når han blir konfrontert med påstander i saken.

- På hvilket grunnlag ble Stray fengslet? Han kunne eksempelvis enkelt ha skjult eventuelle bevis i løpet av helgen?

- Jeg kan kun svare på generelt grunnlag. Politiet sitter kanskje med et større og bedre materiale til å ta vurderingene enn det man har anledning til å gå ut med. Det som for folk på utsiden i enkelte tilfeller ser ut som en lite veloverveid beslutning, er kanskje ikke det likevel.

- Hvorfor fikk ikke Hamre komme til avhør før etter tre uker?

Igjen presiserer Karlsen at han ikke kan kommentere saken, kun på generelt grunnlag.

- Man vil i en etterforskning til enhver tid prioritere hvilke etterforskningsmessige skritt som er hensiktsmessig å gjennomføre. Det er både taktiske og menneskelige hensyn, forholds-

messighet, som ligger til grunn for vurderingene.

- *Stemmer det at Hamre måtte true med media for å komme inn til avhør?*

- At noen kan ha en sånn forståelse er trist og leit, men det er ikke sånn politiet opptrer. Vi søker å opplyse saken på en så god måte som mulig. Det er ikke alltid vi kan forklare alt, hvorfor ting er slik de er. Vi er bundet av en streng taushetsplikt som også gjelder overfor vitner. Vi gjør den jobben så godt vi kan og har et veldig stort fokus på å opptre korrekt i forhold til prosessen og på en objektiv måte, samt å utrede saken så godt som vi kan. I det ligger det kanskje et svar uten at jeg vil kommentere saken spesifikt.

- *Hvilke vurderinger lå til grunn da Stray ble sluppet fri en uke før varetektsperioden løp ut?*

- På generelt grunnlag vil politiet hele tiden vurdere forholdsmessigheten av å holde folk fengslet. Vi er innforstått med at det er et tvangs-middel som er svært inngripende, både for dem som sitter i fengsel og menneskene rundt. Når vi har gjort det som er formålet og fått utført de arbeidsoppgavene vi skal, søker vi å minime-re tiden maksimalt. Dersom man for eksempel løslater personer før vareteksttiden utløper, viser det at man hele tiden foretar fortløpende vurderinger.

Samtlige medier løp politiets ærend, mener Stray. Han synes den kritiske journalistikken var ikke-eksisterende i saken, og at mediene kjørte seg fast i samme løp og utviste samme tunnelsyn som politiet gjorde.

- Det var ingen som stilte spørsmål eller forsøkte å se tingene fra en annen side. Det var ingen som spurte seg: Hva nå om han ikke har gjort det? sier Stray.

Han forteller om journalister som har beklaget seg i etterkant, som har uttalt at det har vært tradisjon for å sluke alt som kommer fra politiet, men at det nå er slutt på det.

Han påpeker videre politikeres mangel på rettsvern.

- Vi politikere har ingen rettsvern. Bilde, navn, alt brettes ut.

Gunnar Bodahl-Johansen ved Institutt for Journalistikk har arbeidet med etiske problem-

«Mediene er i altfor liten grad kritiske til siktelsler»

GUNNAR BODAHL-JOHANSEN

stillinger i Pressens faglige utvalg i 30 år, og sier dette berører det han mener er det største problemet med kriminaljournalistikken i Norge.

- Det er ofte vanskelig å få informasjon. Politiet og påtalemyndighetene får informasjons-monopol, og da er det fort at man adopterer det syn og de holdningene som politi og påtale-myndigheter har. Mediene er i altfor liten grad kritiske til siktelsler, sier han.

Bodahl-Johansen påpeker at dagens ressurs-knapphet forverrer problemet siden journalistene får mindre tid.

- Da blir det lettere til at de autorative kildene blir dominerende. Dette ser vi ofte i journalistikken og det vil fort føre til at den mistanken man bringer videre blir til en forhåndsdom.

- *Når er det riktig å navngi en person som er tiltalt?*

- Det er et av de aller største og vanskeligste problemene som pressen står overfor. Jeg har vært gjennom mange identifiseringssaker. Jeg synes fortsatt det er vanskelig å gi et entydig svar, sier han.

Til tross for at mediene må være klar over at menneskers lidelse kan bli store som en følge, er det noen ganger berettiget å navngi en mistenkt. Han mener det var presseetisk akseptabelt å navngi den siktede i Stray-saken.

- Det vil være uheldig hvis mennesker som forvalter et ansvar og offentlige midler settes under etterforskning uten at dette er kjent i offentligheten. Det har en klar offentlig side som man ikke kan skjule, sier han.

For øvrig er han klokkeklar på at dersom man velger å navngi en person, kreves det stor presisjon og omtenkssomhet.

- Det følger et enormt ansvar fra mediens side om måten man formulerer seg på gjennom hele prosessen. Skadevirkningene kan være store, sier han.

Han påpeker at i et demokrati kommer vi ikke utenom at media påfører mennesker skade. Presseetikken hensikt er å unngå at mennesker utsettes for en uberettiget omtale som gjør at skadevirkningene blir mye større enn de ellers burde ha vært.

- Det er viktig at man ikke omtaler saken på en måte hvor man etterlater et inntrykk av en forhåndsdom.

Det ligger i sakens natur at dette kan være utfordrende, også kun basert på fakta.

- Den mistanken som ligger i siktelsen og i en varetektsfengsling vil lett videreføres i offentligheten. Da er veien kort til å bli forhåndsdomt hvis ikke mediene er veldig oppmerksomme på dette, og den oppmerksomheten er ikke alltid til stede.

Daværende redaktør i Bergens Tidende, Gard Steiro, uttalte i avisen i oktober 2013 at det var helt nødvendig å identifisere bystyrepolitikeren.

- Anklager om korrupsjon undergraver tilliten til hele vårt politiske system. Det er ikke et privat anliggende at en folkevalgt siktes for å utnytte sin posisjon mot økonomisk kompensasjon, sa Steiro.

Daværende ordfører Drevland har sendt blomster til Stray, det samme har flere enkeltpersoner fra ulike partier. Fra toppen i Bergen kommune har de imidlertid vært stille, også i etterkant. Stray er ikke nådig i kritikken av kommunen, til hvordan de har behandlet ham og saken.

Kommunen valgte å gå direkte til politiet med en kommentar fra en forretningsmann om mulig korrupsjon som ble gitt til varaordfører Woldseth. (Forretningsmannen ble siden siktet i saken, red,anm)

- Jeg skjønner at han måtte ta saken videre når han hørte det han hørte, men håndteringen derfra er etter min mening helt borti veggene, sier Stray, som ikke forstår hvorfor han ikke fikk forklare seg før kommunen tok saken til politiet.

Stray har også savnet handlekraft fra kommunen etter at saken ble henlagt. Han forteller at han ikke har hørt noe, og ikke er blitt kalt inn til noen samtale. Han føler at han ikke er blitt tatt inn i varmen igjen.

- Jeg er skuffet over Bergen kommune for håndteringen når saken stod på, men også i ettertid. De er ikke i nærheten av å fatte hva de satte i gang. Det er mange Pilatus-er i Bergen kommune, sier han.

Robert Rastad, kommunaldirektør i Bergen, sier han var nødt til å agere på informasjonen. Det var han, som øverste administrative sjef i kommunen, som gikk til politiet etter et møte der daværende varaordfører Tor Woldseth, daværende byrådsleder Monica Mæland og Rastad selv var til stede. På møtet tok Woldseth opp det han hadde hørt.

- Vi har nulltoleranse for korrupsjon, og vi valgte derfor i denne situasjonen å melde saken til politiet umiddelbart.

Rastad, sammen med flere andre i Bergen kommune, sier at det på dette tidspunktet ikke var kjent for noen av dem hvem politikeren var, men at dette var informasjon de ble kjent med først da han ble varetektsfengslet.

I løpet av tiden i varetekt ble Stray innkalt til en rekke avhør, flere med kort varsel. Ved et tilfelle rundt advokatskiftet fikk han forespørsel fra politiet om han ønsket å gjennomføre et avhør uten advokat. Elden var ikke tilgjengelig før uken

etter. De poengterte at det kunne bidra til at han kunne slippe ut tidligere.

- For en utenforstående kan dette høres udramatisk ut. Men en som sitter i varetekt og ikke skjønner hvorfor, er ekstrem sårbar. Det var på en måte pressmidealet deres. Jeg synes det er en overkjøring av meg som en varetektsfange.

Politiet på sin side sier det er vanlig å gjennomføre avhør uten advokat, etter samtykke fra den mistenkte.

- På generelt grunnlag vil politiet før avhør gjøre den siktede kjent med rettighetene sine, at de er oppfattet og forstått. Det er langt fra alle som ønsker å ha forsvarer til stede, sier etterforskningsleder Karlsten.

Stray hevder politiet viste en manglende kunnskap om hvordan politikken fungerer. Han nevner eksempelvis møtene som han arrangerte mellom de to forretningsmennene og nøkkelpersoner i kommunen. Dette kalles lyttemøter, og er en vanlig møteform. Det er den vanlige borgers mulighet til å treffe politikere og tale sin sak. Stray kaller møtene «demokratiets ventil».

Jussprofessor Jan Fridhøj Bernt uttalte til Bergensavisen i mars i fjor at det faktum at Strays sak ble «henlagt etter bevisets stilling» og ikke som «intet straffbart forhold», ikke betyr at politiet sår tvil om Strays uttalelser, men at man ikke kan fastslå med absolutt sikkerhet hva som fant sted mellom Stray og de to andre anklagede, eller hvorfor det gis ulik fremstilling av dette.

Bernt er overrasket over at politiet og statsadvokaten brukte så lang tid på å komme frem til en konklusjon i denne saken.

- Det er oppsiktsvekkende at det har tatt så lang tid å konkludere, sa Bernt til Bergensavisen, og viste til at dette er et alvorlig rettssikkerhetsproblem, spesielt i saker der det står mye på spill for anklagede, som at pressdekningen er massiv og at han må tre ut av tillitsverv i kommunen mens etterforskningen pågår.

Han ser seg i speilet, *titter inn i egne øyne som har sett uønskede bunner, hever knyttede never og taler klart: «Ok, skal vi ut i krigen? Ja, vi går ut i krigen!»* Hver dag minner han seg selv på at han ikke er noen skurk. Han maner seg opp til å gå ut ytterdøren og møte verden, de lange blikkene, de flakkende øynene og de usikre stemmene.

Den sosiale angsten jobber han fremdeles med.

- I starten klarte jeg ikke en gang å gå over Torgallmenningen, jeg lusket meg rundt et hjørne og holdt meg mye inne. Det er steder jeg enda ikke oppsøker.

Konsekvensene har vært mange. Stray er

Han har fått seg en knekk. Fra å være en altende og uredd person, er Jan Sverre Stray blitt mer selektiv og litt mer forsiktig. FOTO:AASA CHRISTINE STOLTZ

skjøvet ut i kulden i både politikken og i arbeidslivet. Han holder ikke særlig mange humoristiske foredrag lenger. Han har mistet jobben i Hordaland Teater, som ikke taklet å ha en leder som hadde en korrupsjonsanklage hengende over seg - til tross for at han ikke var dømt.

Stray forteller at helsen har fått seg en knekk de siste årene. Diabetesen har eskalert i negativ retning. Også konen har fått økte helseplager.

Stray innrømmer at han muligens var naiv.

- Jeg er ikke en perfekt person. Jeg burde kanskje tenkt at her kan noen koble noe. Det burde kanskje ringt noen bjeller. Men det er jo ikke kriminelt å være naiv, påpeker han.

Tidligere i år flyttet Stray og konen fra sin relativt nye leilighet. Hun maktet ikke å bo i et hjem der minnene om politiet, som hun opplevde som misvisende og falske, var overdøvende.

Fra å være en altetende og uredd person, er Stray nå mer selektiv, litt mer forsiktig. Han har lært at det er en del mennesker han ikke skal bry

seg med og han velger sine kamper med omhu. Men han er blitt spart fra å hate, sier han.

- Jeg er ikke bitter. Bitterhet er frossen aggresjon, og frossen aggresjon er iskaldt. Det har også spart meg fra hevntanker. Men jeg har behov for at rettferdigheten må komme til orde, at sannheten må fortelles.

Og han har klart å bevare noe av glimtet i øyet og livslysten.

- Humoren har ingen knekt og latteren har ingen stoppet. Jeg er fremdeles en gladgutt.

«Jeg er ikke bitter. Men jeg har behov for at rettferdigheten må komme til orde, at sannheten må fortelles.»

JAN SVERRE STRAY